

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Анна Бешкова,
СУ „Св. Климент Охридски“,
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
по професионално направление 2.3
„Философия“, научна област „Логика“
на кандидата Атанас Красимиров Анов,
докторант по логика към Катедра „Логика, етика и естетика“,
Философски Факултет,
СУ „Св. Климент Охридски“

Атанас Анов е роден на 18.01.1988 г. Завършил е бакалаварска степен и магистърска степен по „Философия“ в СУ „Св. Климент Охридски“. От 2014 г. е зачислен за докторант по „Философия“, научна област „Логика“, към СУ „Св. Климент Охридски“. В последвалия период е положил всички нужни изпити и е покрил изискуемите кредити. При реализирането на дисертационния труд няма допуснати законови нарушения. Атанас Анов работи като асистент по „медицинска етика“ в МУ, Плевен, сектор „Медицинска етика“ към катедра „Общественоздравни науки“. Преподава курсове по „Медицинска етика“ и „Биоетика“ на български и чуждестранни студенти.

Докторантът Атанас Анов има осем научни публикации. Две от тях, както и преводът на „Констативи и преформативи“ на Дж. Остин, са пряко свързани с разработваната тематика и разкриват изясняване и задълбочаване на провеждания в дисертацията анализ. Участвал е в петнадесет научни конференции, четири от които в чужбина. Атанас Анов е член на осем международни и една българска организация.

Предложения за рецензия научен труд „Теория на речевите актове в биоетичната проблематика“ се състои от 175 стр., от които 126 стр. текст на изложението, 49 стр. приложение и списък на използваната литература. Приложената библиография включва 63 произведения на български и английски език. Структурата на текста обхваща увод,

изложение в три глави и заключение. Авторефератът съответства напълно на дисертационната работа.

На първо място бих искала да отбележа, че темата на дисертационния труд е актуална и интересна и досега не е била обект на философски анализ и рефлексия в българската литература. В предговора се очертава проблемното поле на изследването, подхода към него и поставените задачи. Тъй като предложения труд има интердисциплинарен характер, в него се цели да се свържат няколко научни области – философия, логика, право и биоетика, така че като резултат да се изясни логиката на моралното и правно действие и да се очертаят прагматичните ѝ измерения. Дисертантът стъпва и приема за изходна точка теорията на Дж. Остин за речевите актове и направеното от него разграничение между перформативи и констативи, както и въвеждането на илокутивна и перлукутивна сила. След това издига самостоятелната и оригинална идея за мета-констативите, които показват не как са нещата в света, а как трябва да бъдат. Според Атанас Анов правните и моралните действия представляват съчетание от едновременното прилагане на констатив, мета-констатив и перформатив. В заключение в дисертацията се показва как речевите актове присъстват в биоетиката въз основа на емпиричен анализ на диагнозата и информираното съгласие. В съответствие с целите на дисертацията постепенно се преминава от общата теоретична рамка към практическите ѝ приложения.

В първата глава на дисертация е поставена теоретична основа, от която тръгва изследването. Първоначално е показано мястото на Джон Остин в аналитичната философия и иновативността на неговите идеи спрямо автори като Ръсел, Фреге и ранния Витгенщайн. След това са посочени характеристиките на перформативните казвания, съпоставени с констативните. Те представляват извършване на действие, нямат стойност по истинност и не описват фактите в света. Тъй като те са актове, то те могат да бъдат сполучливи или несполучливи. Описани са условията за успешното им извършване, а именно, че трябва да съществува точно определена конвенционална процедура, че конкретните лица и обстоятелства трябва да ѝ съответстват, че тя трябва да бъде изпълнена правилно и пълно, че участващите трябва да имат определени мисли и чувства и, че трябва да се държат съобразно изискванията на конвенцията. След това в дисертацията е представен вторият от централните възгледи на Остин, а именно разграничението между локутивен, илокутивен и перлукутивен акт. Разгледани са различните видове речеви действия в зависимост от вида на илокутивната сила. Най-

важните от тях с оглед на темата и целите на изследването са вердикативите, чрез които се дават отсъждания, преценки и заключения за факти и ценности. Основна тяхна характеристика е, че те изискват доказателства и са обвързани с констативите. Друга тяхна особеност е, че те имат връзка с моралните и правни ценности. След това е посочено, че за разлика от локутивния и илокутивния акт, перлукутивния няма конвенционален характер. Авторът подчертава, че констативите също така притежават трите основни аспекта на всяко речево действие.

Втората глава на дисертацията е посветена на връзката между логика, език и право. Тезата на автора е, че логическите закони имат универсален характер и съответно, че правната логика се основава на тях и е тяхно практическо приложение. След това Атанас Анов подлага на критически анализ понятието за правен силогизъм. Друг важен момент е направеното разграничение между принцип и правило. Основната хипотеза, на която стъпва понататъшното изследване е центрирана около идеята за мета-констативите. Те показват как трябва да стоят нещата и са заложени в законите и положенията в различните етични кодекси за професионално поведение. Те не винаги имат императивна форма и по принцип могат да създават различни права или задължения. Една тяхна особеност е, че нямат времеви характер, а са атемпорални. Мета-констативите са перформативи и за тях също е характерно разграничението между илокация и перлокация. В този контекст е обсъден и проблема за наличието на стойност по истинност на императивите. Спецификата на заповедите и командите се състои в условията за тяхната удовлетворимост, които дават и разбирането за императивна инференция. Според автора тя има две основни характеристики: 1) тя е възможна, но не по дедуктивен път, и 2) ако аргументът на императивната инференция трябва да предписва, той не може да бъде изведен по дедуктивен път. След това Атанас Анов дава общата структура на логиката на правното действие – прилагането на констатив, мета-констатив и перформатив. За разлика от него за моралното действие е характерно наличието на много повече мета-констативи, които дават спецификата на етичното поведение.

Третата глава засяга анализа на наличието на речеви актове в биоетиката и проблема за тяхната роля и функция. Първоначално се подлага на анализ диагнозата като речево действие. Тя отговаря на всички условия за перформативно казване. При нея се следва определена конвенция и тя оказва въздействие както върху пациента, така и върху лекуващите. Също така тя попада в класа на вердикативите. След

разглеждането на диагнозата се преминава към проблема за информираното съгласие на пациентите. В дисертацията е подчертана особената роля, която то заема в биоетическата тематика, тъй като чрез него пациента за пръв път придобива активна роля във взимането на решения относно неговото лечение. Проследен е генезиса и развитието на идеята за информираното съгласие. Джон Грегъри и Бенджамин Ръш, посочва дисертанта, са авторите от Новото време, които намаляват патерналистичното отношение на лекаря към пациента и въвеждат форми на предоставяне на информация и образование на общността. Идеята за естествените човешки права, въведена от Лок, Хобс и Русо и разбирането на Кант за автономност на индивида залягат в основата на възникването на концепцията за информирано съгласие. Нейните етични измерения са защита, автономност, предотвратяване на злоупотреби, доверие и себе-притежание. Според Атанас Анов именно чрез речевите актове тези абстрактни идеи намират своята прагматична проява. След разглеждане на формулярите за информирано съгласие е направена констатацията, че в тях преобладават мета-констативите и констативите, а не преформативите. В заключение е анализирано моралното действие чрез методологиите за вземане на етично решение в медицинската практика. Първоначално е представен тристъпковия метод на Аристотел, а след е направено сравнение между метода на Томазма и метода на Сиглър. Направен е извода, че те включват в себе си разглеждане на допустимите правила или норми, които по същността си са мета-констативи. Наблюдението, че само метода на школата в Льовен завършва с перформатив, показва, че той не е задължителен за моралното действие, а има препоръчителен характер. Дисертацията завършва с изложение на уникалния подход на проф. Силвия Александрова-Янкуловска, който включва: дефиниране на моралния проблем, изясняване на информацията в казуса, етична дискусия и етично решение. Направен е извода, че моралните отсъждания в прагматично ориентираните дискурси нямат статичен характер (т.е не са констативи), а представляват действия, т.е., че те са динамични по своята същност.

Научните приноси на дисертацията могат да бъдат потърсени както в теоретичен, така и в практически план. Както вече беше подчертано дисертацията има интердисциплинарен характер и затова може да послужи като основа за множество частни изследвания в полето на биоетичната проблематика, която става все по-актуална. Предложена е обща философска концепция, основаващата се на прагматиката и в частност на теорията за речевите актове. Методологическата основа е заложена в

иновативното понятие за мета-констатив и в структурата на правното и моралното действие, която включва съвместното прилагане на констативи, мета-констативи и перформативи.

В заключение бих искала да кажа, че дисертацията на Атанас Анов покрива всички изисквания на Закона за научните степени и звания, поради което изразявам положителното си мнение и призовавам категорично научното жури да гласува за присъждане му на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.3. Философия (Логика).

15.12.2017 г.,

доц. д-р Анна Бешкова

София

